

Aftenposten, lørdag 5.3.94

Vekst, forbruk og miljø

Av statsminister Gro Harlem Brundtland

I de siste årene har vi fått en ny debatt om sammenhengen mellom vårt produksjons- og forbruksmønster og hensynet til fremtidige generasjoner, og om hvordan vi skal få til en mer rettferdig fordeling mellom rike og fattige land. Det er en viktig debatt - og den opptar mange. I arbeidet med Verdenskommisjonens rapport, "Vår felles fremtid", var dette helt sentrale spørsmål som nå er bragt inn på en sterkere måte i den internasjonale oppfølgingen. bl.a. av Rio-konferansen.

Vekst i produksjon og forbruk er ikke noe mål i seg selv på voksende velstand i samfunnet. Vekst har vært nødvendig for å utvikle vårt velferdssamfunn, og vekst er fortsatt nødvendig for å løse nye, viktige samfunnsoppgaver. Vekst kan til og med være nødvendig for å løse miljøutfordringer. Det er ikke slik at jo lavere den økonomiske veksten eller forbruksveksten er, jo mer bærekraftig er veksten. Det er vekstens innhold som er avgjørende. Mye av den økonomiske veksten de siste tiårene, slik den måles, har sammenheng med økt yrkesdeltakelse, særlig blant kvinner. En viktig forutsetning for dette har vært den sterke utbyggingen av offentlige tjenester, ikke minst på helse-, undervisnings- og barnehagesektoren.

I Regjeringens langtidsprogram er det presentert fremskrivninger av norsk økonomi for de neste 40 årene. Den økonomiske veksten i disse beregningene er langt lavere enn det vi har vært vant med i det meste av etterkrigstiden, men mange synes likevel det er urimelig at vi skal øke velstanden ytterligere fra et nivå som allerede i dag er høyt. Da er det viktig å være klar over at mellom halvparten og to tredjedeler av den anslåtte økonomiske veksten fram mot år 2030 skyldes økt

kunnskap og en bedre organisering av produksjonen. Med en slik utvikling, der særlig kunnskapsnivået øker sterkt og der vi tar i bruk de teknologiske mulighetene som utvikles nasjonalt og internasjonalt, vil det i stadig sterkere grad være mulig å kombinere økt verdiskaping med et bedre miljø. Det anslås at mange av de miljøskadelige utslippene vil gå ned i den kommende 40-års perioden, til tross for en fortsatt vekst.

Norske industribedrifter produserer nå mer enn før, med lavere forbruk av energi og råvarer pr. produsert enhet, og produksjonsmønsteret er endret. Der det for bare 20-30 år siden var lite bearbejdede industrivarer som jern, metaller, kunstgjødsel og cellulose som dominerte, har vi i dag en bredere og mer moderne industrinæring som bl.a. er i stand til å bygge og utstyre store og kompliserte oljeinstallasjoner på norsk sokkel.

Like før krigen sto vareproduksjonen for nær 65 prosent av sysselsettingen. I dag arbeider nesten 70 prosent av arbeidstakerne i tjenestesektorene. Disse forandringene innebærer også en endring i energiforbruk, i forbruk av naturressurser og i de miljøbelastningene som både produksjon og forbruk gir. En vekst i forbruk av tjenester betyr en mindre belastning på miljøet enn en vekst i vareforbruket.

Fra 1980 og til i dag er vårt private forbruk av tjenester vokst med 40 prosent, mens forbruket av varer bare er økt med 7 prosent. Dette viser hvordan selve forbruksmønsteret endres. Med den politikken vi har lagt opp til vil vi oppleve en fortsatt dreining i forbruket. Mer av veksten vil komme i tjenesteproduksjon og en mindre del i produksjon av varer. Stadig flere av oss vil arbeide innenfor omsorg og helse, i skole, utdanning og forskning og i kultursektoren. Selv om vi i forhold til de aller fleste land satser betydelig på disse områdene, er jeg ikke i tvil om at vi bør styrke innsatsen ytterligere i årene som kommer.

En slik utvikling vil også komme til uttrykk slik vi måler veksten i vår økonomi. Denne veksten er ikke i seg selv noe mål, men et middel for å løse viktige og påtrengende oppgaver fremover. I Langtidsprogrammets beregninger stiger både det private og offentlige forbruket i årene som kommer. Veksten i det private forbruket skyldes

at det vil bli flere sysselsatte enn i dag, at de sysselsatte vil være mer produktive og at pensjonistene får høyere pensjoner. Vi vil nok fortsatt kunne øke produksjonen av varer uten at antallet arbeidsplasser eller antallet arbeidstimer økes tilsvarende. Men for at vi skal kunne bedre tjenestetilbudene og møte de økte behovene på disse områdene må vi regne med at det trengs mer arbeidskraft. Et økende antall blant oss vil arbeide i helsesektoren, i eldreomsorgen og i utdanningssektoren. Noen hevder likevel at vi bør redusere antall arbeidstimer og sette ned pensjonsalderen. Da vil vi få en lavere økonomisk vekst og løse færre av de oppgavene vi ser foran oss.

Det er svært viktig at vi engasjerer oss i arbeidet for å kunne redusere avstanden mellom den økonomiske og sosiale utvikling i vår del av verden og fattigdommen og nøden i utviklingslandene. Men - det er ikke slik at redusert vekst i Norge uten videre gir større kapasitet til å avhjelpe nød og fattigdom i utviklingslandene. Derimot er det vesentlig at vi kan dreie veksten i miljøvennlig retning. Norge har heller ikke et spesielt høyt privat forbruk i forhold til andre industriland, men vi har verdens høyeste utviklingshjelp pr innbygger.

I miljøpolitikken er det grenser for hvor langt hvert enkelt land kan gå alene, uten å risikere at arbeidsplasser blir nedlagt og flyttet ut. Norge er et foregangsland, blant annet i bruken av avgifter for å vri produksjon og forbruk i bærekraftig retning. For å komme videre er det nå i første rekke nødvendig å samordne innsatsen med andre land. Økte priser på forurensende virksomhet vil redusere belastningen på miljøet, samtidig som det oppmuntrer til å utvikle en bedre og mer miljøvennlig arbeidsdeling mellom landene og til et bedre produksjonsmønster innenfor det enkelte land. Men vi må erkjenne at ensidig bruk av tiltak bare i Norge ikke vil ha den ønskede virkning, verken i arbeidet for et bedre miljø eller i arbeidet for å utjevne forskjeller mellom rike og fattige land. Skal vi lykkes, er det nødvendig med et forpliktende samarbeid mellom land.